

כנסת שמיניה
מושב שלישי

פרוטוקול מס' 130

מישיבת ועדת הכלכלה שהתקיימה ביום ג', כג' בחשוון תשל"ו,
(28.10.75) בשעה 1300.

הנוכחים:

חברי הועדה:
י. הורביץ - היו"ר
א. אבנטי
פ. גרוסר
פ. דרובלס
י. דרניצקי (יו"ד) (יו"ד)
צ. הדר (הורביץ)
א. זילברברג
י. כהן
א. לבנבראמן
א. לבני
י. מודעי
י. פרנק
נ. קצב
פ. שחל
י. שערי

מוזמנים:

ד. איילנד - מנכ"ל משרד החקלאות
גב' תבורי - מועצה לצרכנות
גב' עדה גולן - רשות לצרכנות
מר שוסר זאב - איחוד החקלאים
א. בן-ארי - והתאחדות האיכרים
רבינו שמואל, מייצג יעקב, שוק שלמה -
לשכת המסחר
אריה שמקין, שמואל פוהורליס, רוזנמוסר
יחיאל, דרוקר יגאל - משרד החקלאות
בנימין שני - מרכז חנוכה
אברהם בן-מאיר - מנכ"ל משרד החקלאות
אחיעזר בן-יעקב - מנכ"ל מועצה לירקות
פ.ש. יאיר - עוזר מנכ"ל מ. החקלאות
יוצל יאיר - עוזר שר החקלאות

מזכיר הועדה - פ. פלקסר

יועץ כלכלי לועדה - ד. לב

רשמה - ש. ברק

סדר היום

פער התיווך בשיווק התוצרת החקלאית

ועדת הכלכלה
28.10.75

היו"ר י. הורביץ :
אני מחבד לפתוח את הישיבה. חברי הכנסת שחל וקצב פנו אלינו וביקשו להעלות לדיון את נושא מער התיווך. אין זו הפעם הראשונה שדנים בכך, ונוצר מתח מסוים מסביב לויכוח הזה. אני מקווה שנוכל לדרוך לגופו של עניין. ביקשו אוחנו לפתוח את הישיבה בפני העתונות ואנשי הרדיו, ואני רוצה לשאול האם חברי מסכימים לכך.

א. זילברברג :
אני חושב שהנושא הזה מחייב דיון פנימי, כי כולנו צריכים ללמוד את הנושא מחדש. אני מבקש לכן לא לפתוח את הישיבה בפני העתונות.

פ. גרופר :
אני בדעה שהישיבה צריכה להיות פתוחה. העניין כבר עלה לדיון בטלויזיה ובעיתונות, ויש הרבה סילופים בנושאים האלה. יושבים כאן גורמים רבים אשר עבורם אין זה נושא חדש והם אינם צריכים ללמוד אותו, כי הסחיים אותו כבר שנים רבות. אני מציע לכן שהדיון ימשך כפי שהתחיל, כלומר פתוח לציבור.

ע. הדר :
אני מתנגד לכן שנזמין את העתונות, כי הם כותבים כפי שעולה על דעתו של כל כתב או עורך. אני מציע להסתפק בהוצאת קומוניקט.

היו"ר י. הורביץ :
לפי דעתי השאלה היא האם פתיחה הדיון הביא יותר נזק או יותר תועלת. חשוב שישמעו באוזני הציבור כל הדעות, לאחר שכבר שמעו על חלק.

מ. שחל :
לפי דעתי דיווח ישיר של עתונאים שיהיו נוכחים כאן, יפתח את הגירסאות השונות. אם לא נעשה זאת, ממילא ימסרו לעיתונאים על הגירסאות השונות בצורה יותר מוגזמת. אני חושב שהנושא הוא ציבורי והציבור זכאי לדעת מה קורה. רק על ידי כך אפשר לפתור בעיות רציניות. מלבד זאת יש לי עוד כמה בקשות בקשר להזמנת עדים. אני חושב שההצעה לפתוח את הישיבה היא הצעה נכונה, ואני גם מבקש להזמין עדים, יש רבים שהוציאו לבוא ולמסור פרטים בפני הועדה.

א. זילברברג :
אני מוכן להסכים שהישיבה הראשונה תהיה פתוחה לציבור.

ההצעה נחקבלה

היו"ר י. הורביץ :
על הועדה הזאת מוגל לחץ כמד לדון בנושאים רבים וגם בכמה הצעות חוק. משום כך נצטרך להחליט בענינו כיצד לטפל בנושא הזה. נקדיש לו ישיבה זו ואולי עוד ישיבת מליאה נוספת, אבל את המשך הדיון נצטרך להחליט להטיל על ועדה משנה. אבקש את ח"כ שחל להציג את הטיעונים שלו, ולאחר מכן מר איילנד ישיב לנו ואחריו יאמרו הסיטונאים את דברם.

מ. שחל:

אני רוצה להודות ליו"ר אשר אשר לחברת הכנסת קצב ולי להעלות את הנושא בפני הועדה. אני מחשיב את הועדה ואת יכולתה לספק בבעיה שאיננה חדשה? היא מלווה את המשק הישראלי מאז קיומו. בגיבית מוצרי יבוא שתי ועדות מאוד ספורות שהגישו המלצותיהן. קודם כל אני רוצה לשתף בבעיה בשתי בקשות: מאחר ומדובר בנחונים רבים מאוד אשר לגבי כולם קיימות מחלוקות, אני חושב שועדת הכלכלה צריכה להיזקק לשירותים של גורם אובייקטיבי מומחה אשר יבדוק את הנחונים שיועלו כאן. לדעתי הצורך לקבוע כאן ועדה של שלושה כלכלנים ממשרד האוצר, אשר יש להם נגיעה בנושא וידע בשאלות שונות, כגון בסטטיסטיקה, תפוקה, תוצר וכן גם בשאלת ההכנסות והמיסוי של הגורמים השונים אשר נדבר עליהם. שנית, יהיה צורך לתזמין מספר צדדים שבחלקם ייקשו להעיד בפני הועדה בישיבה סגורה. אלה הן מסאלות, וההחלטה היא כמובן בידי הועדה.

אני רוצה לפתוח בדו"ח ועדה הזני, מאוקטובר 1967. בכתב המינוי אומר שר החקלאות: "הוצאות התיווך הגבוהות ציטוון התוצרת החקלאית גורמות להקטנת הכנסותיהם של החקלאים וליקור התוצרת לצרכן וזו המיועלת ליצוא. ההוצאות הן גבוהות בשלב הסיטוני ובשלב הקמעוני כאחד." כולם מדברים על נושא זה, אבל מעט מאוד עושים למען שינוי המצב. בעצם הימים האלה קשה לומר שבציה פער התיווך ירדה מן הפרק באופן משמעותי, גם אם נשווה את הנחונים של היום לנחונים שהיו בפני ועדה הזני ב-1966 ובפני הועדה עוזר ב-1967. במסמך של משרד החקלאות, אשר בא לענות על הסקר שאנו המצאנו, נאמה כי לפי הערכת המשרד הביאה פעולת התוצרות שנעשתה על ידו להסכנון לעקרונות הבית בשעור של כ-500 מליון ל. אינני יודע כיצד הגיעו בדיוק למכום הזה, אבל זה יכול לתת מושג כמה אפשר היה לחסוך למשק בכללי אילו נעשתה פעולה רצינית להקטנת פער התיווך.

אני רוצה לפתוח בסקירה על שלבי התיווך הקיימים בפועל, ומה ניתן לעשות כדי לצמצמם. הנחונים שרוב הגורמים במחמכים עליהם מתייחסים לשנת 1973/74. אין פרסום רשמי של המדינה לחקופה יותר מאוחרת. הנחונים המאוחרים יותר עדיין לא ניתנו לפירסום. אם ב-תשל"ד הגיעה התוצרת החקלאית ל-5.1 מיליארד, הרי שלפי החקירות המקובלים עכשיו הגיעה התוצרת בשנה הזאת ל-8 מיליארד ל, ובהתאם לכך גדלה גם הכנסת הסיטונאים. בשנתון המאגיסטרי שפורסם לפני ימים אחדים, נמצא בעמוד 366 אומדן של ירקות, חפוחי ארמה, פירות (למעט הדורים) וההיקף מגיע כנראה בשה"כ ל-1.115,000 ל. זהו היקף הסחורה מכל הסוגים האלה שהגיעה לשיווק המקומי. כאשר הסחורה מגיעה מן החקלאי לשוק הסיטונאי בחל-אביב (שהוא הגורם הדומיננטי לגבי הנושא כולו) כבר מוצאים בדרך את התופעה של "בעלי חזקה": אנשים שמצמצמים על התוצרת, כל אחד לפי מיטב יכולתו. יש בתחום הזה "מסטיבל" כללי, כאשר הנפגעים הם החקלאים מצד אחד והצרכנים מצד שני. אין לי ספק שלפתוח כמה מן החוליות מיוחדות לחלוטין, אך איש לא מעיז לסמל בהם כי זה לא נוח, ומשום שהמצב הקיים מאוד מאוד נוח לכל הנוגעים בדבר.

ועדת הזני אמרה משפט פתוח, המחאים להרבה דברים שמתרחשים במדינה. בעמוד 21 אומרת הועדה "הועדה חוששת, שלא רק הזנחה ואוזלת יד גרמו, אלא שהשפיעו כאן בתחומים מסוימים גם לחצים והתנגדויות המומעלים על ידי גורמים ציבוריים שונים, שדוקא הם היו צריכים להיות הראשונים לשתף פעולה ולהגיש כל עזרה לביצוע המלצות הבאות לבשל "חזקה" ואינטרסים משוריינים. מבאן, שאין כל תועלת במינוי

ועדות מזמן לזמן ויהיו חבריהם תכונם נכונים ביותר, כל עוד לא יהיו המשלה, ציבור החקלאים עצמו וארגוניו, האיגוד המקצועי וארגוני הצרכנים פוכנים לבצע את ההמלצות שאושרו על ידי המשלה, חרף הקושי שבדבר וחרף הלחצים וההתנגדויות מצד הגורמים הנזכרים לעיל.

כמה דוגמאות בתחום הזה. אם מדברים על הובלה,

הרי שיטת המחיר היא לפי הארגון. לא כמו שנהוג להזמין מבוביות, לפי המרחק של ההובלה, אלא לפי כמות הארגונים. הממוצע הוא לורה אחת לארגון, לפי סוג הסחורה (8 עד 18 ק"ג). לפי המחירים שהוענו אליהם, נסיעה ממוצעת היא של 50 עד 70 ק"מ. מתל-אביב המחיר יכול להגיע למאות לי, למעטים פי שלוש או פי ארבע מאשר המחיר המאושר על ידי משרד החבורה לאותו מחק נסיעה.

80% של הובלה היא בידי החקלאים עצמם!

פ. גרופר:

ככל שהאמת היא נכונה יותר היא מרגיזה יותר. צריך שייקבע גורם אובייקטיבי

פ. שחל:

שיבדוק.

על פי התקנה של מועצת הפירות והירקות, השינוק נעשה בידי משווק מוסמן, וזה למעשה הסיטונאים. מספר הסיטונאים הוא כמעט סטטי: קצת יותר מ-60 בתל-אביב, וחם מקבליים עמלה של 12% - כאשר לגבי חלק מן המוצרים, שבהם תנובה היא הגורם העיקרי (כמו תפוחי אדמה) האחוז קטן יותר. סיטונאי קובע את הסכום שמגיע לו מן המחזור שמגיע אליו מן החקלאים. אם לא להביא בחשבון תפוחי אדמה ובצל, הרי חלקם של הסיטונאים בשוק מגיע ל-65%, וחלקה של תנובה נע בין 30% ל-35%. חלק גדול מן החקלאים (בעקבות פסויות יותר מ-20%) עוסקים ב"סחורה מובדחת": הם מגיעים לתסכום עם הסיטונאי לקבל את תעודת המשלוח, ותפוחיה משלמים לו את האחוזים שמגיעים לו. יהיו צדים שמוכנים להופיע בפני הועדה, ביניהם גם ועדי מושבים שמוכנים לנקוב בשמות. במקרים אלה החשלוס בא כדי לקבל אפשר.

החוליה השנייה זהו אותו נושא שבו טיפלה

גם ועדת חנויות ה"רמפיסטים". בעמוד 25 אומרת הועדה: "בשוק הסיטונאי, בתל-אביב בעיקר, נוצר במשך הזמן שלב תיווך נוסף, המעלה את מער התיווך: הרמפיסטים. הם קונים מהיצרנים או המשווקים כמויות גדולות של אותה תוצרת, שהתוצר הכללי שלה קטן, וגורמים על ידן כך להחסוך באותה תוצרת. למיכר אגוטיים הסיטונאים או הקמעונאים לקנות אצלם במחירים גבוהים בהרבה מאלה שהרמפיסטים שלמו ליצרנים, ועל ידי כך להעלות את המחירים לקמעונאים או לירקנים. מבלי שהיצרן יהנה מזה. אין שום הצדקה לקיומו של שלב ביניים מיותר זה, והם משתמשים אף באמצעים אלימים כדי למנוע את סילוקו מן השוק. המלצה מס' 7 אומרת: "למיכר ממליצה הועדה לנהוג ברמפיסטים ביד חזקה - בכל דרך שהחוק הקיים מאפשר. ואם החוק אינו מספיק, לנקוט בדרך החקיקה עד אשר יצליחו להרחיקם סופית מן השוק. כן יש להפעיל סנקציות נגד סיטונאי המרשה לרמפיסטים לחנות על הרמפה שליד חנותו." שמעתי אומרים שהרמפיסטים לא קיימים יותר, שהם למעשה "סיטונאי משנה". חלקם הגדול אף נהוג לסגור קטע מן המחסן של הסיטונאי, ושם הם שמים את הסחורה שלהם. הרמפיסטים לא עוסק בקניית כל המוצרים, הוא קונה רק את הסחורה שבה יש מחסור, ושהשליטה עליה תהיה על ידי כך בידם.

מחירה חייב לעלות חוץ מספר שעות. יש לי את כל השמות, אבל אני הוצה לדבר על התופעה בתור שבזאת. על פי החוק אחראי המשרד הנוגע בדבר שלגבי כל מוצר בר פיקוח לא יהיה שלב ביניים בין הקימעונאי לסיטונאי. לכן המעולה הזאת היא מעולה בלתי חוקית אבל נעשית לעין השמש יום ויום. צריך לתת להם רשיון של סיטונאים, והם מתחילים ברווחים. המצב היום נוגד את החוק, ועוברים עליו כמה גורמים: משרד החקלאות שלא אוכף את החוק, הסיטונאי וגם הרמפיסט, שהוא הדייר.

ועדה בר-לב דנה על שיפור השיווק ויעולו, והיא אמרה שמשרד החקלאות היה שותף בהחלטות ועדת המשנה שלה. החלטות הועדה נשארו לביצוע בתחום סמכותו של משרד החקלאות. הועדה אומרת (קורא המלצה מס' 8, עמוד 4) שצריך למנוע שלב נוסף בין הסיטונאי לקימעונאי, וכן גם שרצוי שהמגדלים עצמם יקימו שווקים פתוחים כדי שהחוצרת תגיע ישירות לצרכנים. כלומר, גם כאן יש ביקורת על המצב הקיים.

היו"ר י. הרביץ: איך אחת משביר את העובדה שלגבי החלק של תנובה - אשר יש אומרים שבידה 40% עד 50% מן השוק - שם לכל הדעות לא קיימת התופעה הזאת של הרמפיסטים, בכל זאת הפחורה איננה זולה יותר. הסיטונאים הפרטיים, שם קיימת אותה חוליה נוספת ששמה רמפיסטים, עומדים בחירות עם תנובה.

פ. שחל: גם תנובה וגם הסיטונאים הפרטיים לזנים מן החקלאי, לא מן הרמפיסט. הרמפיסט זה שנקרא כאילו "סיטונאי משנה" מודיע לסיטונאי שאחו הוא עובדו או גזימ אלה הם שלי, אני שם אותם בצד. עיסוקה אלון נעשות במזומן, ולא בהתחייבויות או בכתיב. הרמפיסט אחר כך מוכר את הפחורה הזאת לקימעונאים שהוא הוצה למכור להם. לא אמרתי שתנובה איננה מוכרת בצורה כזו. תנובה נוהגת בהחלט לכללים האחרים שישנם. אני מניע שועדת הכלכלה העריכה ביקור מבלי להודיע מראש, וחראה את התופעה. רצוי שחברי הועדה גם יראו פעם של דו"ח ועדה הזני, שם מוזנים את כל התופעות האלה שרק מוסיפות על הווי הסיטונאים ורמפיסטים על המהיר - למשל התוכנית קצת הארץ למרכזה ובחזרה...

כל הצדדים מסכימים: הסיטונאי עובד, הרמפיסט עובד, וגם תנובה - בולם מרוצים מן הסידור. יש "חזקה", האלימות כמעט נעלמה. זה נוח: הצרכן ישלם. יש עוד סיבה: הסכומים שעוברים מיד ליד, לא מופיעים בשום מקום. העיקרון הוא אמוץ הדדי, כשמדובר במאות אלפי לירות לשבוע. הסיטונאי מקבל את הכסף המזומן ואיננו מסתכן במכירה לקימעונאי שאולי מצבו הכספי לא כל כך טוב ושירצה לקבל אשראי. הוא מקבל את הכסף מזומן, מנסה את העמלה שלו וגם אחוז מן הרווח של הרמפיסט.

שאלת המיון היא אחת השאלות המרכזיות, שיכלה לפתור חלק גדול מן הבעיות שאנחנו מדברים עלוהן. אבל אני רוצה לעבור ולדבר על עוד קבוצה שנהנית מן התופעה כפי שהיא קיימת בפציאות של היום: המבילים. יש קואופרטיב שעוסק במבילות בשוק: קבוצה ביברמן. הקבוצה הזאת מקבלת חשלוה, שהוא בעצם כפול פס שהיא משלמת לסבלים. תפקידה לסדר את העבודה, לא יעלה אהגז ולא יגוז ללא הסכמתה. התשלום הקבוע הוא 13.5 - 14 אג' לארגז (חוץ מהדירים). הטבל עצמו מקבל 6 אג' כדי להוביל ארגז מן הרמפה לסנדור. גם זה מונופול.

השלב הבא הוא בחירה הארצית בנושא זה אני מוכן להסכים שהמימנצאים המומיציים במקרה שעונים בדיקה. בענין הארגונים יש מחלוקה על הנתונים בין מה שנמסר על ידי משרד התעסוקה ובין הנתונים שהגענו אליהם גם אחרי חיקונים במקרה הזה. בדקתי את המסמך עם עורך הסקר, פר אלעזר לוינר שהוא כלכלן והוא הכתב הכלכלי של עתון "הארץ"; הוא יוזמן ויהיה מוכן להוסיף בפני הוועדה. בדקתי את הנתונים גם עם מומחים אחרים, ורצוי שהענין יובא לבדיקה בפני גוף באנטרלי. אם תכרז שהשעות היא בנתונים של הסקר, אהיה הראשון שיקום ויתנצל. אינני מבין שיטה אחרת כדי לבדוק נתונים פותרים.

א. זילברברג:
האם על פה שקורה ברעפות אחראי גם בן משרד החקלאות?

פ. שחל:
נדאי, ועדת חזני אומרת זאת בפומבי. העולם כולו מסכים שהתופעה קיימת, אם כי קוראים לזאת עכשיו בשם אחר, אבל אינן נמק שזה בניגוד לחוק.

במקרה לארגונים, קיימת שיטה של חלום פיקדון לארגון. המחיר משחנה מידי פעם בפעם. יש איבע חברות שעוסקות בארגונים, מהן אחת כבר נשטתה את הרגל. אם חברה מסוימת קבעה מחיר של 5.5 ללארגון ואחרי חודשיים מורידה את הפיקדון ל-3.80 ל, הרי לעולה זו בלבד כבר נותנת לה רווח מימון בציני. הארגונים החדשים יוצאים במידרות גדולות, והפיקדון אמור לכסות את מחיר החומר. ארגון ישן עולה 4.40 ל, ואילו ארגון חדש עולה 10 ל. אשר לענין הסיבובים, אני חושב שהנתונים האלה צריכים גם כן להיבדק. לפני ההשערות על מספר "הסיבובים" שעושה הארגון, הממצאו הנתונים שונים והנושא נעוץ בדיקה. יש במקרה איזה שהוא מספר, אבל אני מודיע שאינני נוקב בו. אני מתייחס לשאלה של השימוש באריזה במקרה של מידות, שם המחיר הוא לפי משקל הפרט שבתוך האריזה. זה גורם לייקור בלתי נמצדק. מחיר האריזה הוא מחיר מסוים, ולא יתכן שמכיון שמובילים בו ענבים או אגסים, ישחנה מחיר הארגון. בזן פעם זו לבין פעם אחרת יכול להיות הבדל של עשרות אחוזים, לפי מחיר המחורה שבחך הארגון.

השלב הבא הוא שלב החובלה מן השוק אל הקימעונאים, וגם כאן יש "חזקה". אי אפשר להוביל כפי שכל אחד היה רוצה. זה לא גיקבע לפי המרחק. צריך היה לדעתנו, להוציא מכרז בענין חובלה. צריך לקבוע מחיר שיהיה בר פיקוח לגבי החובלה מן השוק אל הקימעונאים. לפי דעתנו צריך היה להכריז על השדות הזה כשולצר בר פיקוח ולפקח עליו.

המער הגדול ביותר נוצר בשלב הקימעונאים. לקמעונאים יש שתי טענות: בגלל העדר מיון יש לו טחח גדול וחלק מן המחורה איננו מחאים. בחנות הפרטיות מגיע אחוז הרווחים לעשרות אחוזים. בחוליה הזאת המער הוא הגדול ביותר. בהשוואה בין השוק הפתוח לבין חנויות השופר-טל, יש דמיון ויש גם הפרש לטובת השוק הפתוח, אבל בחנות הפרטיות מגיע לעתים המער לתוצאות מפליאנות ממש. אני רוצה להעמיד לבדיקה את הטבלה כולה, וכך גם כמה נתונים שמירשם משרד החקלאות. השאלה היא האם נעשתה השוואה בין השלב הפיטונאי ובין השלב הקימעונאי לגבי אותה מחורה. לפי עורך הסקר נבדקה בכל השלבים מחורה מאתו מוג. באותו יום בו נערך הסקר, היה פירטום של משרד החקלאות לגבי תחום המחיר הפיטונאי.

וחחום הפחיר לצרכן. אין חולקים על כך שהמחירים בסקר והמחירים שפרסם משרד החקלאות הם זהים כאשר מדובר על אותו מוצר. הויכוח הוא רק על המצרים שבשלב התיווך. משרד החקלאות גרסם מחירים בין 60 ל-140 אג' לעגבניות אצל הטיטונאים, למשל, ובחגיות נמכרות העגבניות ביותר 3-5 ל'. תבעיה היא האם אחת משווה את המחיר הזה למחיר הטיטונאי הנמוך או למחיר הגבוה. לגבי בעיית המחירים של התנוגים הפרטיים אני רוצה לציין שכוון כי מצעיי ההוזלה של משרד החקלאות גרמו להורדת מחירים, אבל עדיין יש כר נרחב מאוד לפעולה נוספת. לדעתי יש שתי מגבלות במצעיי ההוזלות: הא אחת מצעיים רק ברשתות השיווק הגדולות, וברוב המקרים חנויות אלו נמצאות באיזורים שם אפשרויות המכירה הן טובות, ולא בשכונות החלשות יותר. אמרים שהצרכנים בשכונות החלשות יותר, קונות בשוק הפתוח, אבל אין זה מדויק. יש איזורים רבים שבהם אין שוק פתוח וגם לא חנויות של רשתות השיווק. הירקן הוא המוגזמוליסט שקובע את המחיר בכל האיזור שלו. נקודה נוספת: הישובים המרוחקים. בישובים המרוחקים אין רשתות שיווק והבעיה קיימת גם לגבי מצעיי ההוזלה של משרד המסחר והתעשייה וגם לגבי מצעיי הוזלת של משרד החקלאות. החנות הקיפועונאית היא הגדרם המקריע בהוספת אחרים רבים על פני התיווך.

אני רוצה להסתפק בדברים אלה בשלב הזה.

אינני בא לקבוע אם הטיטונאים הם חוליה נחוצה; אני רק חושב שזוהי חוליה שנהנית מעל למידת הטבירות, ובהיקף גדול מאוד. בגלל האינפלציה ההיקף גדל מאוד, והאחוז לא השתנה. אפשר לומר שבתחום הזה גדל האחוז מירי שנה ב-40% עד 70%, ואין מקרה דומה לזה בעמלה בענפים עם מחזור כל כך גדול. בענף הדלק, למשל, העמלה היא 4%; בגז - 8% ואילו לגבי ירקות זה נשאר 12%.

כפי שזה מקובל בתחום התעשייה, גם כאן

נחוצה ועדה ציבורית אשר תיקבע את מתח הקווחים של החוליות השונות, כפי שנהוג בשטחים אחרים. בוועדה הזו צריכים להיות שותפים נציגי הציבור וההסתדרות, האנשים הנוגעים בדבר. ההתלשה איננה צריכה להיות חד-פעמית, אלא צריך להיות מעקב. שנית, אני חושב שהועדה צריכה להענות לבקשתי ולמסור לוועדה אנטיקמפיביה לבדוק את הנחונים שנמצא להם. כמו כן אני מציע שכל שלב יידון באופן נפרד, וגזמין עדים הנוגעים בדבר כדי להעיד.

היו"ר י. תורבין:

אנחנו נדון בנפרד על סיקרי העבודה של הועדה, ונחליט אם להזמין עדים וכיצד

לנהוג.

מר איילנד:

מצבי קשה מאוד, קודם כל משום שבאזירה שקיימת היום בארץ הרבה יותר נוח לומר

כמומבי דברי ביקורת, מאשר לנתח בעיה כשקט על יסוד נתונים בדוקים. מאחר והענין מטובך מאוד, לא ניתן להטבירו בכלי התקשורת ונוצרת משום כך תמונה מעוותת. בניגוד למה שמקובל בכל משרדי החקלאות בעולם, הממשלה הזאת היא היחידה (מרט למדינות מוטליאריות) שעוסקת בנושא הזה כפי שראינו שאנחנו עוסקים. אני שואל את עצמי פעמים רבות: מה היא הסיבה שמער התיווך של ירקות ומירות זוכה לטיפול כל כך אינמנטיבי; מדוע לא מטפלים במער התיווך של מוצרי התעשייה למשל? אחת התשובות היא ששר החקלאות מנוכחי ולפניו השרים גבתי ודיין, ערים לענין ומגטיים לשמה את המצג הרבה מעבר למה שאולי מתקידם הישיר כמשרד חקלאות. אין ויכוח על כך שהענין נמצא

במעילות השוטפת של המשרד.

אני רוצה להציע שיטה, שלפני שנמרסטים נחונים שמקיימים פערה גדולה מאוד בצימוד. המבחן הזדמנות לאיזה שהוא מוסד מוסמן (האוצר, למשל) לבדוק את הנתונים. אם העניין כל כך חשוב כפי שמציגים אותו, ורוצים להתייחס אליו בצורה קונסטרוקטיבית, אין דרך טובה יותר מאשר להביא את העניין לדיון, ולפרט את תוצאות הדיון הזה אם מוצאים זאת לנכון. כאן קרה להיפך: היועץ המשפטי של המשרד והעוזר הכלכלי של הממוכ"ל נמצאו במשרד המועצה לצרכנות וראו את הסקר שהוזכר כאן בישיבה, ואז הם ביקשו אותו לעיון לכמה ימים לפני מירסוסו; טרבו לחת להם את הסקר. כאשר הדבר כבר התפרסם בכותרות גדולות באים הנה ואומרים שיש נתונים שטעונים בדיקה ותיקון פה ושם. אנחנו רשמנו עשרות נתונים שהומכים את הסקר הזה, לפי מיטב הערכתנו, לסקר בלתי רציני.

למה כוונתך?

מ. שחל:

מר איילנד: למועצה לצרכנות. זו מעולה בלתי רצינית.

היא עושה דמורליזציה בציבור בחקופה הקשה ביותר למדינה. אני ממכים בהחלט שיש בעיות שאנחנו צריכים לשפל בהן, אבל השאלה היא באיזו שיטה. בשידור שהתקיים הטלויזיה לפני כמה זמן הוצגה הממשלה וכל מערכת החוקים שלה - החוקים שהתקבלו בבית הזה - כמערכת מטומטמת ומרושעת על כל מרכיביה. נאמר בשידור שמערכת חוקים זאת "מכריחה" את הסיטונאי להרויח מליון ללבזנה, ואומרים זאת בחקופה שלא היה כמותה לקושי במישור הכלכלי - ולפי הערכתנו אנחנו עוד עומדים בהחילתה של החקופה הזאת. הדבר פשוט איננו נכון. היום כבר לא דובר על רוח, אלא נאמר שזאת ההכנסה; שם העניין הוצג כרווח, וזה כמובן הבדל חשוב.

לפני שאכנס להצגת העניין על ידי חבר

הכנסת שחל בוועדה אני רוצה לציין שלפי דעתי זהו בהחלט הפקידה של המועצה: לבחון את העניינים ולדרבן אותנו לעשייה גדולה יותר. מחובתנו לעסוק שזאת, אבל צריך לעשות את הדבר על יסוד נתונים בדוקים, ולא על יסוד נתונים שבינם לבין המציאות אין ולא כלום.

נאמר שמער התיווך בישראל הוא הגבוה

ביותר בעולם. לפי כל המידע שיש לנו, מער התיווך בתוצרת החקלאית הוא אצלנו מן הנמוכים ביותר בכל העולם המערבי, ויש לנו נתונים על כך. שניה, אני רוצה להודיע באופן המוסמן ביותר שבשום מקום בעולם לא חולמים אמילו לעסוק בנושא הזה במי שאנחנו מנסים לעסוק בו אמילו בהצלחה לא מבושלת. אני מתכוון לנושא השיווק שאני התעניינתי בו לא רק בארץ אלא גם בחו"ל. שר החקלאות ביקר בגרמניה ושאל את עמיתו הגרמני, לפני שבוע בערך, מהו פער התיווך שם בענפי הירקות והפירות. שר החקלאות הגרמני לא ידע בכלל למה מתכוונים בשאלה, כי הוא לא מתעניין בזאת. כאשר קראו למומחים ושאלו אותם, התברר ששם פער התיווך מגיע ל-400%. אני עסקתי עוד לפני שנה בשיווק תוצרת חקלאית בחו"ל ישירות, ואני מאשר את הנתון הזה. לכן אני מציע שנסמור על פרומורציות נכונות. אני אומר זאת בכאב, כי אתה התוצאות שעלולות להיות מהפרכת נתונים כאלה היא, שהאנשים היושבים שבוע שבוע על מבצעי הדפלה ומגשים לקשר בין היצרנים, המשוקים, הקימעונאים והצרכנים, עושים להגיע לכלל יאוש. זאת עבודה סיזיפית קשה ביותר. מישהו יאמר: בשביל מה צריך לעסוק בזאת?! ובאמת, בשביל מה לעסוק בזה,

כאשר כל החזאות עולות בעשן של נתונים הסרי שחר.

אנחנו מעונינים במצבם מער החיוך בגלל מלוח
סיבות. אנחנו, כממשלה, חושבים שדאגתנו צריכה להיות נחלת למחירים
סבירים ונמוכים ככל האפשר לצרכן. לסיבה השניה יש שני צדדים: אנחנו
יוצאים מתוך הנחה שאם המחיר לצרכן ניקבע על בסיס של הצע וביקוש,
הרי אנחנו מעונינים בהחלט שחלקו של היצרן יהיה גבוה ככל האפשר מתוך
המחיר שמסלך הצרכן. היות וזה מבטיח את ההכנסה של החקלאי. הצד השני של
המטבע הוא שאם נקודת המוצא למחיר הן הוצאות היצור, הרי יש לנו ענין
שהתוצרת תימכר בכמויות גדולות יותר, ולכן במחירים סבירים ככל האפשר
משום כך יש לנו ענין בעסק הזה.

אשר לדרך שעושה התוצרת, יש דברים אשר עליהם יש
לנו שליטה ויש אחרים שאין לנו שליטה עליהם. הצלחנו להקים החקלאות
מבוססת בעיקר על ארגון קואופרטיבי, והקואופרציה היא הקובעת את מערכת
המחירים הקיימת בארץ בשרותים לגבי הנושאים הרלוונטיים. ענין ההובלה הוא
אחד מהם. יתכן שיש חקלאי מנומנם כלשהו המשלם מחיר כפול עבור ההובלה;
לרוב המשקיים שמובילים תוצרת לשווקים יש אפשרות הובלה במכוניות העצמיות
 שלהם. אני רוצה להציע להימנע מהפדחת נתונים בלתי בדוקים. יש גם
שפתחשים ברכב שכור, אבל אני מתמצא באופן מיוחד בענף ההדרים, ואני יודע
שעד שקובעים את המחיר שמקבלים המובילים, יוצאת הנשמה לשני הצדדים.
להציג את הענין כאילו עבור הובלת תוצרת משלמים מחיר כפול - זה מראה על
מעט מאוד רצינות. אני מגיע עכשיו לענין הסיטונאים. אני לוקח על עצמי
את הסיכון שיראו בי בגן הסיטונאים. יש לי ויכוח לא קטן אתם בענינים
 רבים מאוד, אבל אני רוצה להגן על האמת. רציני לשמור על הציבור בשני
הדמורליזציה הזאת, ואני יודע שלצדדי הרב לא הצלחתי. למחרת השידור
שהציג את כל מערכת מועצות היצור במשרד החקלאות, כולל מי שעומד בראשו,
כמערכת מטומטמת ומרושעת הופיע בעתון פרטום אשר בו אמר כאילו זה"כ שחל
שבאמצעות ביטול החוק המונופוליסטי של סיטונאים מורשים, יצומצם מער
החיוך ואזרחי גוש דן יוכלו לקנות במחירים זולים משם. אני רוצה לציין
 שיש בארץ 120 סיטונאים מורשים יש 25 סניפי תנובה. ההתחרות בין
 הסיטונאים האלה ובין תנובה היא חריפה ביותר, על סכינים ממש. קיימת
אפשרות של היצרנים להוביל את תוצרתם. לאן שהם רוצים ומתי שהם רוצים.
אם מציגים מערכת זו כמערכת מונופוליסטית, הרי אי אפשר לדעת מה זה
מונופול. אני מודאג בענין הזה, כי אתמול ראיתי ב"דבר" שחבר חשוב מאוד
של הועדה המרכזת של ההסתדרות מציע לעזוב את ועדת המחירים, ואחת
הסיבות לכך היא "מכיון שמשרד החקלאות מקיים משטר מונופוליסטי של
סיטונאים". כלומר, הטענות האלה כבר נקלטו. כאשר מציגים את החוקים
שקבלתם בבית הזה כאילו יצרתם מערכת מונופוליסטית בשטח כל כך חשוב,
וזאת בשעה שיש 120 סיטונאים מורשים ועוד 25 סניפי תנובה בכל הארץ,
וכאשר החופש במדינה הזאת הוא חופש מוחלט מבחינת ההתקשרויות - כבר לא
ברור מה פרוש הדבר להציג דברים ברצינות, ואין פלא שאני קצת נרגש.

בשמעיה עוד טענה בקשר לסיטונאים: מדוע לא נותנים
רשימות גופפים. לפי מיטב ידיעתי לא היה מקרה שסיטונאי שבנה חנות
בשוק הסיטונאים נמנע ממנו רשיון. אם אין לו חנות, אין מה לתת לו
רשיון. אילו היה מקרה כזה, מומן היו מבישים בג"צ ומשרד החקלאות היה
נחבץ להטביר מדוע הוא מונע רשיון ממנו. אנחנו באמת לא קעודדים ריבוי
סיטונאים, בשוק בתל-אביב 50% של התוצרת עוברת באמצעות תנובה; 50%

האחרים מתחלקים בין 63 סיטונאים, כך שיש סיטונאים העוסקים למעשה בשבירה של אחוז מן התוצרת. על אותה כמות של תוצרת, תושב סיטונאים היחה רק מייקרת את החיווך ולא מוזילה אותו. לצורך השוואה אני רוצה לציין שהמועצה לשיווק מרי הדר משוקת בגרמניה כמות זהה לתוצרת שעוברת את השוק הסיטונאי בתל-אביב. ל-62 מליון תושביה של גרמניה, ולמרות השטח הגדול שלה, נעזרת המועצה לשיווק מרי הדר ב-30 סיטונאים בלבד. הפחתה את מספר הסיטונאים מ-50 ל-30 בשנים האחרונות, וכאשר היה יכוח על עמלה והוצאות, יכולנו להפעיל עליהם לחץ בכיוון הזה. פיצול נוסף של השיווק היה מביא לייקור ולא להוזלה.

אני רוצה לומר לחברי היושבים כאן, כולל הסיטונאים, שאינני חושב אותם לזקוקים לרחמי שמים ולא למגביית חרום; אני מעריך שהם חיים לא רע. אך לאחר שנאמר שהם מרויחים מליון ללשנה, נדהמנו לשמוע זאת והשלתי על שלוש מתלקות במשרד שלנו לבדוק באופן בלתי תלוי זו בזו מה האמת בנתונים האלה. מנהל המחלקה למחירים וטובידידות, הכלכלן של לשכת המפנ"ל שרופק בנושאים אלה, ואגף סקר ויעוץ כלכלי. הנתונים שקבלתי מראים על פחציה מן הסכום שנקבו בו. אם בודקים את המאזנים רואים שההוצאות מגיעות ל-75% עד 80%. ההווח על מליון ל-1/10 הוא בערך 1/10 מן הסכום הזה לפני המס. גם כך אינני חושב שהם זיוקים למגביית, אבל אם מציבים את העניין בצורה כל כך מוגזמת אי אפשר שלא להגיב על כך. נשאלת השאלה כיצד ניקבע הקומיטיון. מבלי לחלק מהמאות, אני חושב שתנובה, בסדר הגודל שלה, היא אחד הארגונים היעילים ביותר לשיווק תוצרת בעולם. חנובה מבוקרת על ידי החקלאות היעילה ביותר בעולם, על ידי ההתישבות החקלאית היעילה ביותר בעולם. החקלאים האלה, שידעו ליצור את החקלאות היעילה ביותר בעולם, ידעו גם ליצור כלי שבכל העולם מנסים להעתיק אותו. אני ידוע שתנובה מקבלת קומיטיון של 12%, ובקושי מתדרים עם זה.

א. לבני: וזאת, אמילו בלי לשלם מס הכנסה...

מר אילנד:

חנובה מפעילה מערכת של פקידים וההוצאה היחסית שיש לה לארגז גבוהה יותר מאשר לסיטונאי, אשר אני מעריך שהוא עובד ודאי יותר מ-8 שעות ליום, ומזה יש לו רווח של 100,000 ללפני המס. אולי הוא גם מפעיל יותר יעיל מאשר תנובה עם 6,000 העובדים שלה. לא כל כך בקלות יכולה תנובה להעלות את הקומיטיון שלה מ-103 ל-11% או ל-12%; צנחלים שמה ויכוחים רבים, כי החקלאים לא כל כך אותבים לשלם קומיטיון. זאת הביקורת הטובה ביותר שיכולה להיות על גובה הרווח הסיטונאי; החקלאים עצמם הקימו אחד הארגונים היעילים ביותר, והם שקבעו זאת.

בקשר לעניין הרממיטטים, אני קורא להם סיטונאי

משנה, ולדעתי בצדק. מה שהקפיץ את משרד החקלאות בגלגולו הקודם של הפרטום הזה, היה המשפט בעניין הזה ואשר בעקבותיו כמעט נדרשה התפטרותו של שר המשטרה... נאמר שם שמדובר בקבוצה אלימה של אנשים העומדים על הרגפות, משחלטים על משאיות ומכוונים אותם כדי לפרוק את המטען, או חלק מן המטען, לפחטנו של סיטונאי זה או אחר, חמורת השלום שהם גובים. נאמר שהחשלוש נע בסביבת לירת אחת לארגז. סיטונאי שמטרב לשלם להם מוחרם על ידם ואיננו מקבל את הסחורה. זה סיפור מאלף לילה ולילה. אילו היו באים אלי חברי השוברים מן המועצה לצרכנות - וכפי שאמרתי אני חושב

שזה בהחלט המקידים וחובתם לרובן אהנו - וחיו אומרים שצריך לבדוק יחד
מה עושים אותם שיטונאי משנה, מה נאמר על ידי ועדה חזני ומה בוצע -
הייתי אומר שאנחנו עוסקים באותו תחום ובאותה מסירות כפי שהמשרד שלנו
עוסק בכל המקידיו. אבל אם מעמידים זאת בצורה עקומה כזאת, הרי זה יוצר
פראש חוסר רצינות בהתייחסות שלנו לענין, כי זהו שיפוט ממש "ג'ימס
בונדי". חלק לא קטן מהשיטונאים קונים את החוצרת בשדה; האם השיטונאי
היה מרשה שאיזה שהוא רמפיסט יקח לו את הסחורה וישתוק? האם השיטונאים
הם כבשות המימות כאלה שלא יכולים להתגבר על מכשלה כזאת, כלומר שמישהו
יכול להחרים להם את המשאית לפני שהיא מגיעה אליהם?! זה טיפול לא רציני
בענין שהוא חסור, ואני מסכים שהענין טעון טיפול.

לגבי עצם הענין, איננו חושבים שתופעה זו היא
תופעה רצויה. למי מיטב ידיעתנו יש הרבה קימעונאים שאינם מסוגלים או
אינם רוצים לבוא כל יום בארבע לפנות בוקר לשוק, ויש מישהו שדואג להם:
אותו שיטונאי משנה המושפץ. אנו ידוע שזו תופעה לא רצויה כי היא היתה
פעם ממש במימדים של נגע, אבל להערכתנו היא קיימת היום במימדים
ממוצעים מאוד. לא אנחנו מפקדים על זאת; יתכן שעיריית תל-אביב היתה
צריכה לעשות יותר ממה שהיא עושה. כאן הציגו את הענין כאילו השיטונאי
קונה מן הרמפיסט, אבל למעשה הם קונים מהשיטונאי בשעות המוקדמות ושמים
את הסחורה על הרמפה. קשה לשפל בזה כי הם בתוך החנות, הם חלק מ"המימסד".
אני מסכים שזו חוליה מיוחדת בחתלין, אבל יש לה גם צידוק אם יודעים
שיש קימעונאים שאינם רוצים לבוא כל כך מוקדם בבוקר, אלא רוצים שמישהו
יקנה את הסחורה וישמור אותה בשבילם.

מה שנאמר על הסבלים איננו מדויק. בכל שוק קיימות בעיות
כאלה, אך למי מיטב ידיעתנו הסבלים מובאים על ידי ההסתדרות. אינני
רוצה להגן עליהם, יתכן מאוד שאפשר לדרוש מהם שיקחו פחות. השלב הבא
הוא מן השוק השיטונאי אל החנות, וזאת הובלה ב-3 או ב-5 ארגזים מפן
אתד; כל מי שרוצה יכול לראות מי הם אלה שמובילים את החוצרות: תלת-
אופנועים, מכוניות קטנות. על כך לעשות מיכרז ולהפוך את הענין הזה
לפונדופול של מישהו שיזכה במיכרז? האם רעיון כזה מציעים לנו לבדוק?
עד עכשיו זה לא עלה בדעתנו.

מ. דרובלס: אם אני כקימעונאי רוצה לקום בארבע בבוקר ולקנות
בשוק בעצמי, אני יכול?

מר איילנד: בודאי.

הנושא הבא היה בענין הארגזים. אני יכול להגיד
שבגלל הסקר בענין זה החקבל הרושם כאילו פער התיווך מגיע עד 370%. זה
מספר מצוץ מן האצבע. אמרו שארגז עושה 100 סיבובים בחצי שנה!

גב' תבורי: נאמר כאן שאיננו חוזרים על המספר הזה.

מר איילנד: היושר האינטלקטואלי המינימלי היה מחייב לא
להתוכח אתי כפי שמתוכחים וכפי שמשימים אותי
היום, אלא להגיד "מה ושמ טעינו". אם כבר לא עומדים על זה, הרי זה
איננו. לפי החוברת אתם מוענים שארגז עושה 100 סיבובים, אלה דברים
שאפשר רק לומר עליהם כי הם מנשטטים, בלתי רציניים וגורמים דמורליזציה

בציבור. לפי מיטב הכרחי, כאשר אומרים שמער התיווך הוא בין 150% לבין 370% - וזה מה שעשה את הסנסציה - איזה מעקל יש בסכום הזה ל-12% עמלה של מיטונאים!?

אני מסכים שהבעיות שלנו הן בעיקר בחתום הקיטעונאנות. משרד החקלאות, זה המושמץ היום בכל אמצעי החקשורת, בהנהלתו הנזכחית, מנסה לעשות משהו בענין מער התיווך. עשינו את השיקול אימה נקודת החורפה: המגדל, המבל, הקיטעונאי שאיש לא משפל בו? לקחנו על עצמנו את המעמסה הזאת שהיא קשה ביותר, היוחה וכל שבוע צריך להתוכח עם הקיטעונאים כדי שבינו א' תוכל להוסיף הודעה על מבצע הוזלות. זכינו לשבתים בנושא זה מכל העולם. זה מבוסס על פילוסופיה בה שתי נקודות: ראשית, כל הגדלה בנפח המכירות יכולה להצדיק תביעה מן הקיטעונאים לצמצום את הרווח ליחידה. הפער הקיטעונאי שאנחנו מאפשרים לו נע בגבולות 25% מירך התוצרת בשוק הפיטונאי, ונוסף לזאת אחוז מסוים לשימוש בארגז ולהובלה. מדובר על 20 אג' מתיר קבוע, כי גם הוא משלם מתיר קבוע. נקודה שניה: אסור לפרסם מחירים מופלצים מבלי שנוסר לעקרת הביח שגם בסביבה שלה, ברחוב שלה היא חוכ להנות מן המחירים הללו, ושלא יומרו לה בחגורת שכה היא קונה בדרך כלל "תקני בעתון"...

אני רוצה לסיים ולומר: מער התיווך בישראל מחפתה בכוון חיובי לפי הנחונים שבידינו, כלומר חלקו של היצרן בכל לירה של הצרכן הולך וגדל. שנית, משרד החקלאות עושה בענין זה כל מה שהוא יכול לעשות, בניגוד לכל מה שידוע לנו על פעולות של משרדים אחרים בעולם. לכן לא מגיעה לנו הביקורת שאנחנו מקבלים. אני רוצה גם לפנות באופן ישיר ולומר: לפני שאחם מפרסמים דבר, תראו לנו אותו. מדוע צריכים לגרום לפבוכה כזאת? לא נעים לי שחברים, שהם חברים שלי, אומרים דברים שאין להם שחר. אם לא אומר זאת בפרוש, הרי זה יחפרש הסכמה לדברים שבאמת אין להם שחר ושגורמים לדפורליזציה גמורה בציבור.

היו"ר י. הרבפיץ: כשהעלה חת"כ שחל את תביעתו בנושא מער

התיווך יידון בוועדה, אמרתי לו שראובן

איילנד איננו הכחובה להחקמה זו, אם כי אני רוצה לשבח אותו על כי העלה את הנושא לדיון כאן. בין כל החקלאים שאני מכיר, אינני מכיר מישהו טוב יותר, המכיר את הענין כמו ראובן איילנד.

י. מודעי: אני מסכים אתך.

היו"ר י. הרבפיץ:

בין משרדי הממשלה, אינני מכיר מנהלי משרד טובים יותר מאשר יש למשרד החקלאות. חקלאים רבים מזוהים עם גישתו ומחזיקים ממנו. אשר להעלאת הנושא אם הדיון הזה יגרום לצמצום ההוצאות אפילו בטרומיל אחד, חבוא עליו ברכה; זו זכותו וחובתו של חבר הכנסת. אם כחוצאה מן הדיון יזכה החקאי או יזכה הצרכן בפרוטת אחת נוספת, ראוי תה"כ שחל לשבח. בכל הדיון הזה רבים מאתנו יכלו לקפוץ על העגלה הזאת: זו מערכת שהיא גם לטובת החקלאי וגם לטובת הצרכן, אבל אסור לנו לפגוע במי שמשרת בהצלחה את ענינם של החקלאים. הוא אומן ברעיון שלך, לא נלחם נגדו. אני מאוד רוצה שלא נסגע באנשים שלא ראויים לפגיעה. אם אפשר להגיד למישהו "ישר בוח", אני רוצה לומר זאת ליו"ר הוועדה וגם באופן אישי לראובן איילנד ולחבריו. אני בעד העלאת

הענין של צמצום הפער בחינוך ומציע שנעשה כל מאמץ המזון זה, אבל לא נפגע באלה שאחראים ופועלים למען הענין הזה.

פ. דרובלס: בכל זאת, הבעיה איננה חדשה ויש מישהו שאחראי לנושא.

היו"ר י. הורביץ: זה ודאי הנושא שלנו, ואם יהיו לנו מענות או המלצות או תביעות, הוא לא יברח מן האחריות. זה יהיה דיון פשוט עם הרבה בעיות, ואני מציע לגשת לענין ללא שום שינה וללא עגמת נפש אישית. אילו זכיתי להיות שר בישראל ואולי שר החקלאות, משאת נפשי הייתה שאיש כמו ראובן איילנה יקבל על עצמו לנהל את המשרד.

מר שני: אני חייב תודה לחברת הכנסת נזוהת קצב ולחבר הכנסת שחל שעל ידי העלאת הנושא במפורום הזה מאפשרים לנו להוביע ולהשמיע את עמדתנו כפי שהיא, לאחר שתנושא הכאוב הזה עלה בטלויזיה ובעתונות בצורה כל כך מסולפת, פוגעת ומעליבה ואפילו בכוננות זדון.

נ. קצב: אני לא מעלה בענין הזה דרך העתונות, ולכן אינני מוכנה לשמוע שום הערות בענין הזה.

מר שני: אני מוקיר מאוד את העובדה שועדה חשובה של הכנסת מחליטה להקדיש זמן לדיון בנושא המצויפה, לאחת מהחוליות ברשת החינוך שגובה 12% קומיסיון, כאשר המענות הן על 200% או 300% פער חינוך. אגב, במדינות מפותחות כמו במערב אירופה ובארצות הברית, המצב עוד יותר גרוע. לפי נתונים של ארגון המזון הבינלאומי, מקבל היצרן בישראל 56.5% מתוך המחיר הקופוניא בענפי הירקות והפירות; באוסטרליה, גרמניה ובלגיה הוא מקבל 50%, בדנמרק 50%, בהולנד 50% בירקות ו-65% בפירות. בענף הביצים מקבל היצרן הישראלי 80.7% מן המחיר כולל השובטידיות, בבלגיה ובגרמניה הוא מקבל 71%, בדנמרק 73% ובמולנד 78%. נדמה לי שאין לנו מה להחביש.

אני מדבר אך ורק בשם תגובה. אנחנו מהווים קואופרטיב של משקי ההתישבות העובדת. הם הקימו את הקואופרטיב והם בעליו ומנהלים אותו. אין בתגובה שום גורם אנונימי. הקואופרטיב מנוהל על ידי נבחרים החברים, ההשתייכות לארגון היא וולונטרית, וכל קיבוץ או מושב יכול להחליט אם להשתייך לקואופרטיב או לא - תוך הודעה בכתב יכול המשק לצאת מן הקואופרטיב אפילו לפתרת היום. תגובה היא ארגון של יצרנים. כפי שנאמר גם כאן, לפי סוגי התוצרת אנחנו לוקחים קומיסיון שנע בין 12% ועד למכסימום של 12%. כל הנתונים הם נתונים רשמיים מתוך המאזנים, והם נמסרים לביקורתם של תואי חשבון. השאלה היא מה בא קומיסיון לכסות, ואני רוצה לומר: קודם כל שכר עבודה. ישנם רכזים שאוספים את הנתונים, מבקרים את המשקים היצרניים ומדריכים אותם; אנשי מחשבים, מוכרים, שוקלים, מסדרי התוצרת בתוך המחשבים, מנהלי המאסן, עבוד נתונים, הנהלת חשבונות, תומרים, הוצאות החזקה, הובלות בין שניף לשניף, ביטוח, מיסים, חשמל, מים, דלק, קהור בתוך השווקים הסיטונאיים, הדפוסות, פחת, הוצאות מימון, בולי חשבון, סיכון חובות אבודים בהתחשב עם סוגי הלקוחות שאנחנו עוסקים בהם ובהחשב עם גובה מוסר התשלומים בישראל של היום. אפשר להשיג את המאזן בלי שום האגודות הסיטונאיות.

בענין החובלה מן היצרן לשוק, הרי ש-95% מכלל הפירות ו-80% מכלל הירקות מובלים באמצעות הקואופרטיבים השייכים ליצרני התוצרת. אין מה לדבר כאן על מחירים מופרזים, כי הקואופרטיבים

הם בבעלות יצרני הפירות והירקות. אשר לרמפיסטים - או פייטונאי המשנה, שאנחנו קוראים להם "לקוחות מועדפים" - החשופה חיובית בהחלט. מי הם? לקוח מועדף הוא לקוח שיכול לבוא למחסן החוצרת לפני שעת הפתיחה הרשמית לסגן לעצמו כמויות של תוצרת, לקבל אותם וגם לשלם עבורם. אלה הם בראש וראשונה משרד הבטחון, ובמקום השני מוסדות, כגון בתי חולים ומטבחי הזנה. במקום השלישי באים לקוחות גדולים. שעצמם בודלים מזכה אותם בהעדפה - למשל רשת חנויות לשרות עצמי. אין לקוחות אחרים שמועדפים בצורה זו או אחרת. כמחזיקי רשיון למכירה בפיטונות, אנחנו חייבים על פי החוק למכור את תוצרתנו לכל דורש. אנחנו יכולים להעמיד תנאים, כגון כמות מינימלית ותנאי שלום. אם אין אשור אנחנו יכולים לדרוש שלום במזומנים, אבל כאשר בא לקוח שרוצה לקנות תוצרת, אני, כפיטונאי, חייב על פי החוק למכור לו.

ג. דרובלס: איזה אחוז מן התוצרת קונים הלקוחות המועדפים?

מר שני: כל הגורמים שהזכרתי מהווים ביחד 30% בערך. הרשחות לשרות עצמי מהוות עדיין גורם קטן מאוד. בשוק הפייטונאי בתל-אביב הגורם הדומיננטי הם דוקא הרוכלים הקטנים מן השווקים הפתוחים של תל-אביב. הם הלקוחות הטובים ביותר והם מוכרים במחירים הזולים ביותר.

כפי שנשאלתי, אני רוצה לחשיב: אנחנו אמנם מעבירים תוצרת מן הצפון לדרום וכד'. אנחנו מעבירים בתל-אביב לירושלים וגם לבאר-שבע או לאילת. לא לאילת ולא לירושלים עורך הקלאי משלהם. החקלאים עלולים ליצור מצב קונג'ונקטוראלי שיכריח את אנשי אילת לשלם מחירים גבוהים מאוד, וזאת אנחנו רוצים למנוע. אנחנו דואגים למזר את התוצרת בכל אותם 25 פניפים של תנובה לפי אותם המחירים. אם יש מחסור או עודפים בטוג מסוים, הרי זה מתחלק יחסית בין כל הסניפים. כדי להבטיח איזון זה חייבים להעביר תוצרת ממקום למקום. אם בבוקר מקבלים הודעה שבאיזה שהוא סניף חסר גזר, אנחנו מעבירים לשם מסניף אחר. אינני מסתיר שתנובה מעונינת להשיג מחיר מרבי כדי לשלם לבעלי הקואופרטיב את ההכנסה המכסימלית שאפשר להשיג, אבל תנובה איננה יוצרת מצבים קונג'ונקטורליים מקומיים. כדי שהמחירים בכל סניף יהיו אותם המחירים, יש לנו ריכוז עצמי ואנחנו מעבירים מחורה לסניף. זה כמוזן עולה כסף.

ג. דרובלס: כאשר ביקרנו באילת נאמר לנו שמחיר הירקות שם עולה לפעמים ב-80% על מחיר הירקות במרכז הארץ.

מר שני: אני מדבר על המחיר במחסן הפייטונאי של תנובה. אני שמה שהיום אמר תה"כ שחל שגם הוא עצמו מפקפק באמינותו של הסקר.

ג. שחל: לא זאת אפוא. אמרתי רק שאני מטכים שהנתונים ייבדקו על ידי גוהם או בייקטיבי.

מר שני: צריך היה לבדוק אולי לפני שמפרסמים. לאחר שהנתונים בורמקו, ואני מבין שהיום אתה עצמך לא משוכנע ב-100% שכל הנתונים נכונים, אני פרשה לעצמי להקיש מכאן שגם יתר הנתונים בסקר לא נכונים. לפי מיטב תבנתנו עורך הסקר לא בדק, לא רק את נושא ההובלות, אלא לא את החתליכים האחרים כדי לתת נתונים מדויקים. עורך הסקר קבע שביום הסקר, אני חושב שזה היה ה-1 ביולי 1975,

קבלו החקלאים בעד עגבניות 64 אג', אם כי יש כמובן זנים שונים, גדלים שונים וטיב שונה. לפי הדו"ח של המחשב שלנו קבלו יצרני תנובה 78 אג'. נכון שהקומיסיון בירקות הוא 12%, אבל אנחנו מחייבים את היצרן גם בסוגי הוצאות נוספים: פריקת מכונות שבאה מן המשק לשוק, דמי שימוש בארגזים ועוד. גם לאחר שהבאנו בחשבון את כל סוגי החוצאות הנוספות על הקומיסיון של 12% לא הגענו למחירים שאליתם הוא הגיע. אנב, אני רוצה לציין שאנחנו לוקחים 12% אבל עד לתקרה של 4 ל. החקרה הזאת ניקבעת הן למחיר הפירות והן למחיר הירקות. יחד על כן, בהנאים של אינפלציה אם אפשר להשתמש בנחונים שהם הערכה מראש לשנה שלמה. לכן, עם סגירת החשבונות בכל ענף בנפרד, אנחנו מזכים את היצרנים בהחזרת סכומים, אם גבינו אצלם יותר מידי. לאחר סיום המאזן של השל"ד החברר שהקומיסיון הגיע ל-6 עד 7 מליון ל. אנשים מפזימים היו בגרעון, ומסיבות מנימיות לא גבינו את הפרשים האלה, אבל באותם ענפים שבהם נוצרו עודמים החזרנו את העודף ליצרנים: יצרני פירות, בננות, עופות חיים וכו'. זאת, לפרות שנחכייב שלנו מנכים על חשבון היצרן נוסף לקומיסיון גם דמי פריקה, דמי שימוש בארגזים, פחת (אם שלח ארגז על 16 ק"ג עגבניות ובמכירה נמכרו משום מה רק 15 ק"ג - זה על חשבוננו). כמו כן מנכים עבור ההיסל של מועצת הפירות והירקות ובכל זאת שלמנו 78 אג' באותו יום נטו עבור העגבניות. עבור מלפפונים שלמנו 91 אג' לעומת 77 אג' בסקר, צנון 120 אג' במקום 78 אג' ועוד. האם יתכן שעורך הסקר לא מצא לנכון לקבל נחונים גם אצל גורם כמו תנובה? בכל הנחונים שבדקנו נדמה לי שהחברר כי נכון יהיה להסיל ספק רב באמינות הסקר, לאו דוקא בשטח הארגזים. צריך לזכור שסקר זה מומן בכספי הציבור. אני האחרון שיומר כי אנחנו, בתנובה, הגענו לשיא היעילות. יש לנו בעיות חמורות בשיטת המכירה, אולם אני גאה שבמשך 5 שנים, בהש"ל ועד היום, מספר המועסקים לא עלה לפרות הגידול הריאלי הניכר בהיקף התוצרת, וזאת כתוצאה מהכנסת שכלולים, מיכון וציוד חדש. לא אגלה פודות אם אומר שלפי מיטב הכרתי אין כמעט אפשרות לפטר עובד במדינת ישראל. אם השאלו אותי אם יש אבטלה סמויה בתנובה, אני בהחלט אצטרך להודות בכך. אנחנו נלחמים בתופעה ויש הרבה מה לעשות. אנחנו נשתדל לעשות זאת, אבל לפי מיטב הכרתי לא בצדק נאמרו הדברים בשלויזיה וברדיו כפי שנאמרו.

פ. שחל: אני רוצה לשאול את מר שני: אמרת שיש לקוחות

מועדפים, ויש מה שאנחנו קוראים רמפיסטים. האם

ידוע לך שעל פי החוק אחת, כמיטונאי בעל רשיון, חייב למכור אמנם לכל אחד אבל אסור לך למכור לשיטונאי משנה? למי הרשיון חובתך למכור רק למי שהוא קימעונאי.

מר שני: תנובה פוחרת לכל מי שבא לקנות מעל כמות מינימלית

ומוכן לעמוד בהנאי החסלום, מבלי לבדוק אם הוא

קימעונאי או לא.

י. מודעי: אני חושב שהנושא הוא נושא טכני מסקי במדרגת

ראשונה, ואנחנו דנים בו באופן אמוציונלי.

בסך הכל מדברים על מפתרים ועל חתליכוס כמשק, אבל נשמעות כאן הערות שאינן מאירות את הענין, אלא להימך. אינני רגיל שבדיונים בועדת הכלכלה הופכים הנושאים לאמוציונליים. לאחר ישיבה פשוטת כזאת יש לפחות נחונים ויותר התרשמויות, אם כי המצב היה צריך להיות הפוך.

היו"ר י. הורביץ: אנחנו נחליט כיצד לנהוג בדיון. אני פוסר להת"כ

שחל רשות להודעה אישית.

פ. שחל:

לאחר דברי מר איילנד אני רוצה שיהיה ברור כי אני ממלא תפקיד ציבורי, ומחובתי להגן על הצרכן, הנתונים שאני הבאתי ממבטטים על שתי ועדות ממלכתיות: ועדת עומר ב-1961 וועדת חזני ב-1967, הנתונים שהזכנו הוכנו על ידי כלכלן מוסמך. לא היה בהעלאת הנושא משום מגיעה אישית באיש זה או אחר. הערכתי כלפי מר איילנד קיימת. אני רואה בו נציג אחראי לקטע מסוים ולכן הביקורת היא לגיטימית ולדעתי גם הכרחית. היא גם נכונה, היות והיא מבוססת, ואין בזה שום חידוש. כל מה שאמרתי נמצא בכתובים של הועדות שהוקמו על ידי הממשלה, לרבות ועדה שסיימה את דיוניה במאי 1975. כדי שיהיה זמן בידי חברי הועדה, אני רוצה להמציא חומר נוסף על עבודה שנעשתה במסגרת עבודה דר' של מר רמי שטרק שמתייחסת לשיווק ירקות. אבקש שיוזמן גם דר' זיו שהיה מנחה העבודה של דר' שטרק, את תשובת המועצה לא זכינו לקבל במשך שנה שלמה.

היו"ר י. הורביץ:

בכך שיימנו את הדיון בנושא הראשון. אני מבקש להרחיב את ועדת המשנה לאנזין אילת, ולצרף את חה"כ מודעי ופרנק. נוסף ליו"ר, לחברי הכנסת חריש, אבטבי, לבני ואמיר.

החצעה נחקבלההיו"ר י. הורביץ:

בענין שתולה מתברר שהתמלצות שלנו לא בוצעו. הסוכנות ומשרד החקלאות אומנם קיבלו את התמלצות, אבל לא ביצעו. אני מציע שנקרא באופן דחוף לכל הגורמים ולתבוע מהם במפגיע קיום התמלצות הועדה, אחרת נראה בזה מעשה של זלזול בכנסת. אפשר להודיע להם על כך במכתב.

י. כהן:

הבעיה היא לא רק בזאת שהתמלצות לא בוצעו, אלא שנקבעות בינתיים עובדות בשטח. לכן צריך גם לתבוע לעצור את התהליכים שהם בניגוד למסקנות הועדה.

א. אבטבי:

אני מציע שהיו"ר ועוד 2 מחברי הועדה ייפגשו עם שר החקלאות ועם מזכיר הנועם המושבים. הבעיה היא חברתית בעיקרה.

היו"ר י. הורביץ:

ועדת המשנה נפגשה אחת.

פ. גרופר:

המקרה של שתולה הוא דבר שלא ייעשה. לאחר שהועדה מוציאה מסקנות, התנהגות כזאת מדגישה ממש זלזול. אני מציע לשלוח מכתב דחוף לכל הנוגעים בדבר ולתבוע מהם במפגיע ללקיים את התמלצות.

החצעה נחקבלההיו"ר י. הורביץ:

רצינו לבקר בדגון ואנחנו רוצים לבקר גם במספנות ישראל שהפכו להיות גורם רציני ביותר. השאלה היא האם יש 7 חברי ועדה המוכנים להשתתף בביקור הזה: ביום ראשון ה-16 בנובמבר 1975 נוכל להקדיש לכך את היום מן הבוקר עד הערב.

החצעה נחקבלה